

Η έννοια της Μεταφραστικής Δεξιότητας στο πλαίσιο της διδακτικής της Μετάφρασης: κυρίαρχες τάσεις και απόψεις της διεθνούς βιβλιογραφίας.

Φιλομήλα Καράντζαλη

Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης

Abstract:

In recent years, the necessity to create adequate translator training programs and to define proper assessment criteria, has set off wide-ranging discussions about the nature and the components of translation competence, whose definition is of major importance to Translation Didactics, since the main objective of teaching is the development of the student's translation competence.

The aim of this paper is to provide a non-exhaustive, literature-based overview of the major trends regarding the concept of translation competence, and to draw some tentative conclusions about the requirements the translator should fulfil in order to cope with the demands of his profession and the needs of the market.

For this purpose, owing to the vast literature on this topic, the trends have been categorized and the main representatives of each trend have been presented in an effort to show the wide range of views that have been expressed in this field, especially during the last decade.

Keywords: didactics of translation, translation competence, translation pedagogy, translation skills, translator training

1. Εισαγωγή

«Ο ορισμός της έννοιας της μεταφραστικής δεξιότητας είναι θεμελιώδους σημασίας για τη διδακτική της μετάφρασης, δεδομένου ότι στόχος-αντικείμενο της διδασκαλίας είναι, ακριβώς, η ανάπτυξη της εν λόγω δεξιότητας του σπουδαστή, άκρως απαραίτητης προκειμένου να μάθει να μεταφράζει» (Hurtado 1999: 42).

Στόχος της παρούσας εισήγησης είναι η συνοπτική περιγραφή των κυρίαρχων τάσεων και απόψεων της διεθνούς βιβλιογραφίας αναφορικά με την έννοια και τη φύση της μεταφραστικής δεξιότητας, καθώς και η τυποποίησή τους με βάση τις προϋποθέσεις που αυτές θέτουν ούτως ώστε ο μεταφραστής να είναι σε θέση να αντεπεξέρχεται στις ανάγκες της αγοράς και του λειτουργήματός του.

Για το σκοπό αυτό έχει γίνει σταχυολόγηση της διεθνούς βιβλιογραφίας, έντυπης και ηλεκτρονικής, προκειμένου να καταδειχτεί το ευρύ φάσμα απόψεων της τελευταίας κυρίως δεκαετίας, όπου αρχίζει σταδιακά να εγκαταλείπεται η θεώρηση της μεταφραστικής δεξιότητας ως μιας επιπλέον *γλωσσικής* δεξιότητας και αρχίζουν να κάνουν την εμφάνισή τους κυρίως τα μοντέλα πολλαπλών δεξιοτήτων –τα επονομαζόμενα «πολυσυστατικά», που είναι προσαρμοσμένα στις ανάγκες και τις απαιτήσεις μιας ταχέως αναπτυσσόμενης διαπολιτισμικής κοινωνίας της πληροφορίας, η οποία επέφερε δραστικές αλλαγές στο εργασιακό περιβάλλον του επαγγελματία μεταφραστή.

Κατά τη βιβλιογραφική διερεύνηση στο ευρύτερο πεδίο της Παιδαγωγικής της Μετάφρασης, ολοένα και περισσότερο γινόταν εμφανής μια γενικότερη «σύγχυση» –θα μπορούσε να πει κανείς– όσον αφορά, κατ' αρχάς, τη διατύπωση διακριτών παιδαγωγικών στόχων –και, κατ' επέκταση, το σχεδιασμό εκπαιδευτικών προγραμμάτων– αλλά και τον καθορισμό ορθών κριτηρίων αξιολόγησης στην κατάρτιση μεταφραστών. Η «σύγχυση» αυτή κατά μεγάλο βαθμό οφείλεται στην έλλειψη ομόφωνου προσανατολισμού όσον αφορά τις αξιόκτες γνώσεις, ικανότητες και δεξιότητες στο πλαίσιο της εκπαίδευσης μεταφραστών. Σύμφωνα και με τον Donald Kíraly (1995: 5), «η έλλειψη διακριτών στόχων, διδακτικού υλικού και διδακτικής

μεθοδολογίας καταδεικνύει ένα παιδαγωγικό κενό στην εκπαίδευση μεταφραστών. [...] Τα μεταφραστικά τμήματα συνήθως δε βασίζονται σε ένα συνεκτικό σύνολο παιδαγωγικών αρχών, προερχόμενο από γνώσεις αναφορικά με τους στόχους της μεταφραστικής εκπαίδευσης, τη φύση της μεταφραστικής δεξιότητας και από την κατανόηση της επίδρασης που ασκεί η διδασκαλία στη μεταφραστική επάρκεια των σπουδαστών».

1.1 Διευκρινήσεις

Στο σημείο αυτό, θεωρήθηκε σκόπιμη μια σύντομη διευκρινιστική αναφορά στην επιλογή του όρου «δεξιότητα» –δεδομένου του προβληματισμού που υφίσταται στη διεθνή μεταφραστική βιβλιογραφία εξαιτίας του σημασιολογικού φορτίου που έχει προσλάβει ο εν λόγω όρος στη Γλωσσολογία και την Εφαρμοσμένη Γλωσσολογία.

Κατ' αρχάς, ο όρος χρησιμοποιείται ως απόδοση του αγγλικού «competence» ή του γερμανικού «Kompetenz», ενίοτε και του «skill» ή «Fertigkeit», ενώ ως «ικανότητα» αποδίδονται οι όροι «ability» ή «Fähigkeit». Στην παρούσα εισήγηση επελέγη τελικά η χρήση του όρου «δεξιότητα», επειδή –σύμφωνα και με τα λεγόμενα της Dorothy Kelly (2005: 33)– φαίνεται να είναι ο επικρατέστερος τόσο στις Μεταφραστικές Σπουδές όσο και στην εκπαιδευτική και παιδαγωγική έρευνα γενικότερα, ιδίως δε στον Ευρωπαϊκό Χώρο Ανώτατης Εκπαίδευσης.

Σε γενικές γραμμές, η «δεξιότητα» νοείται εδώ ως ένας όρος-ομπρέλα που καλύπτει όλο το φάσμα ικανοτήτων, γνώσεων, στρατηγικών και συμπεριφορών που καλείται να διαθέτει, να αναπτύξει και να εφαρμόσει ο εκπαιδευόμενος μεταφραστής, επικεντρώνεται δηλαδή στα επιδιωκόμενα εκπαιδευτικά και μαθησιακά αποτελέσματα.

1.2 Γενικό πλαίσιο

Σε αυτό το σημείο θα γίνει μια σύντομη αναφορά των παραγόντων που συνέβαλαν στο να αποτελέσει η έννοια της μεταφραστικής δεξιότητας ένα από τα κυρίαρχα ζητήματα στον τομέα των Μεταφραστικών Σπουδών τα τελευταία χρόνια.

Για πολύ καιρό η μεταφραστική έρευνα βασιζόταν στο μεταφρασμένο κείμενο, δηλ. στο προϊόν. Οι σπουδές πάνω στη μεταφραστική διαδικασία είναι ένα σχετικά νέο φαινόμενο. Ως αντικείμενο μελέτης τους έχουν τις νοητικές και γνωσιακές διεργασίες του μεταφραστή (τη διαλεύκανση του λεγόμενου «μαύρου κουτιού» του μεταφραστή) και επικεντρώνονται στις δεξιότητες, τις γνώσεις και τις στρατηγικές που απαιτούνται για τη διεκπεραίωση αυτής της διαδικασίας ή ενδέχεται να εστιάζουν στη διαδικασία κατάκτησης (acquisition) αυτών.¹

Επιπλέον, οι ερευνητές στο πεδίο της μετάφρασης θεωρούν πως η πληθώρα των κριτηρίων που χρησιμοποιήθηκαν προκειμένου να αποδοθεί εννοιολογικά ο όρος «μεταφραστική δεξιότητα», καθώς και η έλλειψη ομοφωνίας αναφορικά με το ποιες δεξιότητες είναι απαραίτητες για την παραγωγή μιας επαρκούς και αξιόπιστης μετάφρασης, ασκούν σημαντική επίδραση στην επιλογή κριτηρίων για τη δημιουργία εργαλείων μεταφραστικής αξιολόγησης.²

Επιπρόσθετα, η αύξηση του όγκου και της διαφορετικότητας των κειμενικών ειδών προς μετάφραση, οδήγησε σε μια διεύρυνση των δεξιοτήτων που αναμένονται από έναν μεταφραστή. Παράλληλα, η εκρηκτική παραγωγή εγγράφων, η παγκοσμιοποίηση και η συνακόλουθη ανάγκη για διαπολιτισμική επικοινωνία, αύξησε τη μεταφραστική ζήτηση σε σημείο τέτοιο, ώστε να χρειάζονται και να έχουν αναπτυχθεί διάφορα υπολογιστικά εργαλεία προκειμένου να αντεπεξέλθουν σε αυτό τον όγκο εργασίας.³

¹ Βλ. A. Beeby (2000: 9).

² Βλ. F. Arango-Keeth & G.S Koby. (2003: 120).

³ Βλ. G.S. Koby & B.J. Baer (2003: 213-217).

Από τη διερεύνηση στη διεθνή βιβλιογραφία προκύπτει, επομένως, ως πρώτο, γενικό συμπέρασμα, ότι τα τελευταία χρόνια:

- η αναγκαιότητα δημιουργίας κατάλληλων εκπαιδευτικών προγραμμάτων και καθορισμού ορθών κριτηρίων αξιολόγησης στην κατάρτιση μεταφραστών,
- η αυξημένη ζήτηση για επαγγελματίες στη βιομηχανία των γλωσσικών υπηρεσιών (languages services industry) και σε άλλους τομείς διαπολιτισμικής επικοινωνίας,
- σε συνδυασμό με τη «γνωσιακή στροφή» των Μεταφραστικών Σπουδών και τη συνακόλουθη μετατόπιση του ενδιαφέροντος από τη θεώρηση της μετάφρασης ως προϊόντος στη θεώρησή της ως διαδικασία,

ενέτειναν το διάχυτο προβληματισμό και συλλογισμό γύρω από την εκπαίδευση των μεταφραστών και τις απαραίτητες δεξιότητες και γνώσεις, πυροδοτώντας πολλές συζητήσεις και έρευνες γύρω από τη φύση και τα συστατικά στοιχεία της μεταφραστικής δεξιότητας.

2. Παρουσίαση τάσεων και απόψεων

Προκειμένου να διευκολυνθεί η συνοπτική παρουσίαση όλων των απόψεων και των τάσεων, κρίθηκε σκόπιμη η ομαδοποίησή τους σε τρεις γενικές κατηγορίες: τα μοντέλα πολλαπλών δεξιοτήτων, οι τάσεις που επικεντρώνονται στη μεταφραστική διαδικασία αυτή καθαυτή και αυτές που δίνουν έμφαση στις υπολογιστικές δεξιότητες, στη χρήση δηλαδή ηλεκτρονικών εργαλείων.

2.1.1 Πολυσυστατικά μοντέλα

Στη διεθνή βιβλιογραφία δεν υφίσταται κάποια επίσημα καθιερωμένη και αποδεκτή ταξινόμια, ούτε καθολική συμφωνία όσον αφορά την ονομασία, τον αριθμό των δεξιοτήτων και τις μεταξύ τους συσχετίσεις: έχουν προταθεί διάφορα μοντέλα, τα οποία πολλές φορές συμπίπτουν σε ορισμένα βασικά συστατικά που είθισται να επονομάζονται υποδεξιότητες. Κάθε μοντέλο, ωστόσο, παρουσιάζει τις δικές του παραλλαγές και διαφοροποιήσεις.⁴

Όσον αφορά τα πολυσυστατικά (multicomponential) μοντέλα κατ' αρχάς, αυτά, σε γενικές γραμμές, περιλαμβάνουν ένα ευρύ φάσμα δεξιοτήτων και ικανοτήτων που καλύπτει όλες τις πτυχές και τα χαρακτηριστικά τόσο (1) της μεταφραστικής διαδικασίας αυτής καθαυτή, δηλ. όλα τα στάδια από την κατανόηση-απολεξικοποίηση του κειμένου-πηγή έως την αναδιατύπωση του στη γλώσσα-στόχος, όσο και (2) των «εξωγενών» παραγόντων που εμπλέκονται σε αυτήν, δηλ. γνώσεις πάνω στο χειρισμό ηλεκτρονικών εργαλείων και τεχνολογιών της πληροφορίας γενικά, γνώσεις αναφορικά με την επαγγελματική πρακτική του μεταφραστή και στοιχεία συμπεριφοράς απαραίτητα για τη διεκπεραίωση του μεταφραστικού έργου.

Ενδεικτικά, θα γίνει μια σύντομη αναφορά στο μοντέλο της ομάδας PACTE⁵ (2003: 43-66) του Αυτόνομου Πανεπιστημίου της Βαρκελώνης, κυρίως λόγω του ότι βασίζεται σε πορίσματα εμπειρικών ερευνών, αλλά και γιατί αποτελεί αντιπροσωπευτικό δείγμα των πολυσυστατικών μοντέλων που έχουν κατά καιρούς προταθεί (λ.χ. από τους Christian Nord (2005: 209-223), Gregory Shreve (2002: 150-171), Dorothy Kelly (2005: 32-33), Albrecht Neubert (2000: 3-18), Christina Schäffner⁶(2000: 143-156)) και

⁴ Βλ. I. Vessela (2005). <http://www.uem.es/web/fil/invest/publicaciones/web/red.htm>

⁵ Proceso de Aprendizaje en la Competencia Traductora y Evaluación/Process in the Acquisition of Translation Competence and Evaluation

⁶ Βλ. και Schäffner C. "Squaring the circle: The contribution of universities to the needs of the profession". <http://www.atc.org.uk/Schaeffner2004.ppt>

τα οποία διαφοροποιούνται σε ελάχιστα, στην ουσία, σημεία: κυρίως ως προς την ονομασία των υποδεξιότητων αλλά και ως προς την έμφαση που κάθε φορά δίνεται στο ένα ή το άλλο συστατικό στοιχείο.

Η ερευνητική ομάδα PACTE⁷, συστάθηκε το 1997 έχοντας ως στόχο τη δημιουργία ενός μοντέλου μεταφραστικής δεξιότητας και κατάκτησης αυτής, στη γραπτή ευθεία ή αντίστροφη μετάφραση. Θεωρούν τη μετάφραση μια επικοινωνιακή δραστηριότητα προσανατολισμένη στην επίτευξη στόχων, η οποία περιλαμβάνει τη διαδικασία λήψης αποφάσεων και επίλυσης προβλημάτων και απαιτεί εξειδικευμένη γνώση (expert knowledge), δηλ. Μεταφραστική Δεξιότητα. Το 1998 η ομάδα ανέπτυξε την πρώτη εκδοχή ενός ολιστικού μοντέλου Μεταφραστικής Δεξιότητας, στη συνέχεια, όμως, και κατόπιν εμπειρικών μελετών έκρινε αναγκαίο τον επαναπροσδιορισμό του αρχικού μοντέλου. Σύμφωνα, λοιπόν, με τα νέα δεδομένα, μεταφραστική δεξιότητα είναι «το βαθύτερο σύστημα γνώσεων που χρειάζεται για να γίνει μια μετάφραση». Περιλαμβάνει τη δηλωτική (declarative) και διαδικαστική (procedural) γνώση, δηλ. το «γνωρίζω τι» και το «γνωρίζω πώς», ωστόσο η διαδικαστική γνώση υπερισχύει. Συνίσταται στην ικανότητα διεκπεραίωσης της διαδικασίας μεταβίβασης (η οποία ξεκινάει από την κατανόηση του κειμένου-πηγή έως την αναδιατύπωση του στη γλώσσα-στόχος), λαμβάνοντας υπόψη το σκοπό της μετάφρασης και τα χαρακτηριστικά των αναγνωστών του κειμένου-στόχος, και αποτελείται από έξι υποδεξιότητες: τη δίγλωσση, την εξωγλωσσική, τη μεταβιβαστική ή γνώση αναφορικά με τη μετάφραση, την εργαλειακή, τη στρατηγική και την ψυχοφυσιολογική (PACTE 2006).

- Δίγλωσση υποδεξιότητα: Αποτελείται από πραγματολογική, κειμενική, κοινωνιολογική, γραμματική και λεξιλογική γνώση στις δυο γλώσσες.
- Εξωγλωσσική υποδεξιότητα: Περιλαμβάνει διπολιτισμική, εγκυκλοπαιδική και θεματική γνώση ή γνώση θεματικού πεδίου.
- Γνώση αναφορικά με τη μετάφραση ή μεταβιβαστική υποδεξιότητα: Περιλαμβάνει: (α) γνώση γύρω από τη λειτουργία της μετάφρασης και (β) γνώση σχετιζόμενη με την επαγγελματική μεταφραστική πρακτική και την αγορά εργασίας.
- Εργαλειακή (instrumental) υποδεξιότητα: Σχετίζεται με τη χρήση πηγών τεκμηρίωσης και τεχνολογιών της πληροφορίας και της επικοινωνίας που χρησιμοποιούνται στη μετάφραση.
- Στρατηγική υποδεξιότητα: Πρόκειται για μια πολύ σημαντική υποδεξιότητα η οποία επηρεάζει όλες τις υπόλοιπες και ελέγχει τη μεταφραστική διαδικασία. Οι λειτουργίες της είναι: σχεδιασμός και αξιολόγηση της διαδικασίας και διεκπεραίωση του μεταφραστικού έργου, αντιστάθμιση τυχόν ελλείψεων στις υπόλοιπες υποδεξιότητες, εντοπισμός και επίλυση μεταφραστικών προβλημάτων.
- Ψυχοφυσιολογικά συστατικά: Πρόκειται για διάφορους τύπους γνωσιακών και συμπεριφορικών συστατικών και ψυχοκινητικών μηχανισμών. Αυτά περιλαμβάνουν: (α) γνωσιακά στοιχεία, όπως μνήμη, αντίληψη, προσοχή και συναίσθημα· (β) συμπεριφορικές όψεις, όπως διανοητική περιέργεια, αντοχή, κριτικό πνεύμα, γνώση των ατομικών ικανοτήτων και εμπιστοσύνη σε αυτές,

⁷ Μέλη που απαρτίζουν την ερευνητική ομάδα PACTE το 2006: A. Hurtado Albir (επικεφαλής), A.Beeby, M.Fernández, O.Fox, A.Hurtado Albir, I. Kozlova, A.Kuznik, W. Neunzig, P. Rodríguez, L.Romero.

κίνητρα· (γ) ικανότητες όπως δημιουργικότητα, λογική τεκμηρίωση, ανάλυση και σύνθεση κ.ο.κ.

Εν ολίγοις, η μεταφραστική δεξιότητα είναι ποιοτικώς διαφορετική από τη δίγλωσση και νοείται ως εξειδικευμένη γνώση όπου κυριαρχεί η διαδικαστική γνώση. Επιπλέον, έγινε εμφανές ότι η μεταφραστική δεξιότητα αποτελείται από ένα σύνολο υποδεξιότητων που βρίσκονται σε μια σχέση αλληλεπίδρασης και ιεραρχίας, με την στρατηγική δεξιότητα να καταλαμβάνει μια εξέχουσα θέση.

2.1.2 Γενική Διεύθυνση Μετάφρασης της Ευρωπαϊκής Επιτροπής (DGT)

Στην ίδια λογική με τα πολυσυστατικά μοντέλα δεξιοτήτων κινείται και η Γενική Διεύθυνση Μετάφρασης της Ευρωπαϊκής Επιτροπής (DGT), η οποία στο πλαίσιο του Ευρωπαϊκού Μεταπτυχιακού Προγράμματος στη Μετάφραση (European Master's in Translation programme)⁸, συνέταξε μια λίστα με δεξιότητες που στοιχειοθετούν το προφίλ των μεταφραστών, με στόχο να αποτελέσει σημείο αναφοράς και σύγκρισης όσον αφορά το σχεδιασμό εκπαιδευτικών προγραμμάτων και την αξιολόγηση (assessment).

Οι εκπαιδευόμενοι –πέραν των βασικών επαγγελματικών απαιτήσεων, όπως πρωτοβουλία, διανοητική περιέργεια και κίνητρα– χρειάζεται να διαθέτουν γλωσσικές, θεματικές, πολιτισμικές, επαγγελματικές και μεταφραστικές δεξιότητες. Με άλλα λόγια, η Γενική Διεύθυνση Μετάφρασης δε θεωρεί τη μεταφραστική δεξιότητα ως ένα σύνολο αλληλεπιδραστικών υποδεξιότητων αλλά ως μία ξεχωριστή υποδεξιότητα, η οποία συνίσταται, κατ' αρχάς, στην *ικανότητα κατανόησης* κειμένων στη γλώσσα-πηγή και *ορθής απόδοσης* τους στη γλώσσα-στόχος, κάνοντας χρήση του γλωσσικού επιπέδου (register) και άλλων γλωσσικών συμβάσεων που ανταποκρίνονται στον επιδιωκόμενο στόχο. Επιπλέον, η μεταφραστική υποδεξιότητα συνίσταται στην *ικανότητα ταχείας και αποτελεσματικής αντίληψης*, τόσο στη γλώσσα-πηγή όσο και στη γλώσσα-στόχος, του γνωστικού υπόβαθρου (background knowledge) απαραίτητου για την παραγωγή μετάφρασης επαγγελματικού επιπέδου. Αυτό περιλαμβάνει την ικανότητα χρήσης ερευνητικών εργαλείων και στρατηγικών έρευνας. Τέλος, συνίσταται στην *ικανότητα τέλειου χειρισμού εργαλείων* που αφορούν στην ορολογία και τη μηχανικά υποβοηθούμενη μετάφραση, καθώς και λογισμικού αυτοματισμού γραφείου (office-automation software).

2.2 Τάσεις εστιασμένες στη μεταφραστική διαδικασία αυτή καθεαυτή

Αντίθετα προς τα πολυσυστατικά μοντέλα έρχεται η άποψη του Anthony Pym (2003), ο οποίος είναι υπέρμαχος μιας μινιμαλιστικής προσέγγισης της μεταφραστικής δεξιότητας. Θεωρεί πως η εκπαίδευση μεταφραστών περιλαμβάνει την ανάπτυξη της ακόλουθης διττής λειτουργικής δεξιότητας:

- την ικανότητα παραγωγής μιας σειράς περισσότερων της μίας εναλλακτικών εκδοχών του κειμένου-στόχος (ΚΣ1, ΚΣ2...ΚΣν) για ένα συναφές κείμενο-πηγή (ΚΠ)
- την ικανότητα επιλογής μιας μόνο εξ αυτών των εναλλακτικών εκδοχών, γρήγορα και με δικαιολογημένη αυτοπεποίθηση

Ο Pym θεωρεί τη μετάφραση ως μια διαδικασία παραγωγής και επιλογής, μια διαδικασία επίλυσης προβλημάτων που συχνά γίνεται κατά αυτόματο τρόπο. Η

⁸ Βλ. http://ec.europa.eu/dgs/translation/external_relations/universities/master_curriculum_en.pdf

μεταφραστική δεξιότητα, επομένως, είναι μια διαδικασία επιλογής μεταξύ βιώσιμων εναλλακτικών. Οι ικανότητες χειρισμού των ηλεκτρονικών εργαλείων δε θα έπρεπε να θεωρούνται μέρος της μεταφραστικής δεξιότητας, δε θα έπρεπε να αποτελούν δηλαδή κύριο στόχο της διδασκαλίας. Τα περισσότερα απ' αυτά είναι απλώς τεχνικές που επιταχύνουν και διευρύνουν την παραγωγή εναλλακτικών κειμένων-στόχος (όπως η διαδικτυακή αναζήτηση), ενώ άλλα συμβάλλουν στην απόρριψη εναλλακτικών (μεταφραστικές μνήμες και γλωσσάρια κάθε είδους). Ο Pym απορρίπτει τα πολυσυστατικά μοντέλα, γιατί τείνουν να ευνοούν την πολυπλοκότητα δίχως να κάνουν κριτικό διαχωρισμό μεταξύ μέσων και σκοπών. Ενώ, αντίθετα, η μινιμαλιστική προσέγγιση θεωρεί ως στόχο την επικοινωνία μεταξύ των ανθρώπων και τη χρήση των διάφορων εργαλείων ως μέσο επίτευξης αυτού του στόχου.

Παρεμφερής είναι και η άποψη του Brian Mossop (2000). Ομοίως θεωρεί τη μετάφραση ως διαδικασία εντοπισμού και επίλυσης προβλημάτων, και πως στόχος της διδασκαλίας είναι να βοηθήσει τους εκπαιδευόμενους προς αυτή την κατεύθυνση και όχι να αναπτύξει τις δεξιότητές τους λ.χ. στην αρχειοθέτηση και διαχείριση εγγράφων (document management), στην τοπική προσαρμογή λογισμικού (software localization) και στις εφαρμογές επιτραπέζιας τυπογραφίας (desktop publishing) κ.ο.κ. Λέει, χαρακτηριστικά πως, αν κάποιος δε μπορεί να μεταφράσει με μολύβι και χαρτί, τότε δε θα μπορέσει να μεταφράσει ούτε με τη χρήση της τελευταίας πληροφορικής τεχνολογίας. Στο μόνο, εξάλλου, που συμβάλλει η χρήση της υπολογιστικής τεχνολογίας είναι η επιτάχυνση των διαδικασιών.

2.3 Τάσεις εστιασμένες στη χρήση ηλεκτρονικών εργαλείων

Όσον αφορά τις τάσεις που εστιάζουν στις «εργαλειακές» δεξιότητες του μεταφραστή, αυτές συνοψίζονται στα εξής: Όπως αναφέρουν και οι Suzanne Jekat και Gary Massey (2003), πέραν των γλωσσολογικών, διαπολιτισμικών και θεματικών δεξιοτήτων, για το σύγχρονο επαγγελματία μεταφραστή είναι απαραίτητες οι γνώσεις πάνω στους τομείς της διαχείρισης πληροφορίας, της μηχανικής μετάφρασης και της μηχανικά υποβοηθούμενης μετάφρασης. Αυτό καθίσταται εμφανές ήδη από τα πρώτα στάδια της μεταφραστικής διαδικασίας, εφόσον μεταφραστής και πελάτης επικοινωνούν κυρίως ηλεκτρονικά. Επιπλέον, η διαχείριση της πληροφορίας συμβάλλει στην ταξινόμηση και οργάνωση του μεγάλου όγκου δεδομένων και πληροφοριών που χρειάζεται για τη διεκπεραίωση της μεταφραστικής εργασίας. Ακόμη, η αυξανόμενη ανάγκη για μεταφράσεις κειμένων μειώνει κατά πολύ τα χρονικά περιθώρια που έχει στη διάθεσή του ο μεταφραστής. Η χρήση εργαλείων και βοηθημάτων σε αυτή την περίπτωση συμβάλλει σε μια πιο αποτελεσματική διαχείριση χρόνου και πόρων. Θεωρούν πως ο μεταφραστής πρέπει να διαθέτει δεξιότητες τόσο στις εμπλεκόμενες γλώσσες όσο και στη χρήση εργαλείων που συμβάλλουν στην παραγωγή υψηλής ποιότητας μεταφράσεων, στο σχεδιασμό και διαχείριση έργου (project management) και στη χρήση διάφορων τεχνολογιών της μετάφρασης.

Επιπλέον, οι Geoffrey Koby και Brian James Baer (2003: 213-217) υπογραμμίζουν πως πρωταρχικός στόχος της εκπαίδευσης μεταφραστών είναι να αποκτήσουν οι εκπαιδευόμενοι τόσο δηλωτική γνώση (δηλ. εξειδικευμένες τεχνικές γνώσεις πάνω σε μια εφαρμογή), όσο και διαδικαστική γνώση (δηλ. ικανότητα αναγνώρισης και συγκεκριμενοποίησης (contextualization) τεχνικών ζητημάτων εντός ενός εννοιολογικού πλαισίου) προκειμένου να είναι σε θέση να εργάζονται αποτελεσματικά σε μια διαρκώς αναπτυσσόμενη τεχνολογικά μεταφραστική βιομηχανία και να αντεπεξέρχονται στις αλλαγές βασιζόμενοι στην κατανόησή τους γύρω από τη φύση και τις βαθύτερες αρχές της τεχνολογίας.

3. Συμπεράσματα

Επιχειρώντας μια σύνθεση όλων των παραπάνω απόψεων και τάσεων, προκύπτει ότι η μεταφραστική διαδικασία –και κατ’ επέκταση η εκπαίδευση των μεταφραστών–, δε βασίζεται μόνο στη δίγλωσση δεξιότητα του μεταφραστή και στους διαγλωσσικούς συσχετισμούς μεταξύ μεταφραστικών μονάδων του κειμένου-πηγή και του κειμένου-στόχος, αλλά περιλαμβάνει μια πολυσύνθετη αλληλεπίδραση γλωσσολογικών, κοινωνικών, γνωστικών και πολιτισμικών διεργασιών και παραγόντων. Με άλλα λόγια, η μεταφραστική δεξιότητα, πέρα από την επαρκή γνώση των εμπλεκόμενων γλωσσικών συστημάτων, περιλαμβάνει και γνώση πάνω στις επικοινωνιακές και κειμενικές συμβάσεις των πολιτισμών της γλώσσας-πηγή και της γλώσσας-στόχος, θεματική, πολιτισμική και τεχνολογική γνώση, ερευνητικές ικανότητες και ψυχοφυσιολογικά χαρακτηριστικά. Επομένως, όλο αυτό το πλέγμα δεξιοτήτων και ικανοτήτων είναι βασισμένο είτε στη δηλωτική γνώση, είτε στη διαδικαστική γνώση είτε σε στοιχεία συμπεριφοράς (attitude-based).

Κάθε πρόγραμμα –και κάθε εκπαιδευόμενος στο πλαίσιο ενός προγράμματος, αποτελεί ένα μοναδικό μείγμα εμπειριών, δεξιοτήτων και στόχων. Επαφίεται στην ευχέρεια έκαστου εκπαιδευόμενου να γίνει ένας επιδέξιος επαγγελματίας εκμεταλλευόμενος όλους τους πόρους που έχει στη διάθεσή του. Είναι ευθύνη του καθηγητή-εκπαιδευτή μετάφρασης και της μεταφραστικής εκπαίδευσης εν γένει, να παράσχει αυτούς τους πόρους, ούτως ώστε να διασφαλίζει ότι οι εκπαιδευόμενοι κατά την αποφοίτησή τους θα διαθέτουν ένα ευρύ φάσμα δεξιοτήτων, ικανοτήτων και γνώσεων που θα τους επιτρέπει να αντεπεξέρχονται με επαγγελματισμό στις διαγλωσσικές καταστάσεις επικοινωνίας και να λειτουργούν επαρκώς στο πλαίσιο της γλωσσικά διαμεσολαβούμενης κοινότητας.

Βιβλιογραφικές αναφορές

- Arango-Keeth F. και G.S. Koby (2003). "Translator training evaluation vs. assessment". In Baer B.J. (ed), *Beyond the Ivory Tower. Rethinking translation pedagogy*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins, 120
- Beeby A. (2000). "Evaluating the Development of Translation Competence". In B. Adab, C. Schäffner (eds), *Developing Translation Competence*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins, 185-198.
- Ευρωπαϊκή Ένωση (2006). "Translator's skills profile". http://ec.europa.eu/dgs/translation/external_relations/universities/master_curriculum_en.pdf.
- Hurtado Albir A. (1999). *Enseñar a traducir: Metodología en la formación de traductores e intérpretes. Teoría y fichas prácticas*. Madrid: Edelsa.
- Jekat S. και G. Massey (2003). "The Puzzle of Translation Skills. Towards an Integration of E-Learning and Special Concepts of Computational Linguistics into the Training of Future Translators". In *Linguistik Online* 17, 5/03. http://www.linguistik-online.de/17_03/jekatMassey.html
- Kelly D. (2005). *A Handbook for Translator Trainers: Translation Practices Explained*. Oxford: St. Jerome Publishing.
- Kiraly D. (1995). *Pathways to Translation. Pedagogy and process*. Kent/Ohio: The Kent State University Press.
- Koby G. S. και B.J. Baer (2003). "Task-based instruction". In Baer B.J. (ed), *Beyond the Ivory Tower. Rethinking translation pedagogy*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins, 213-217.
- Mossop, Brian (1999). "What Should Be Taught at Translation School?" *International Symposium on Innovation in Translator and Interpreter Training*. <http://www.tinet.org/~apym/symp/mossop.html>
- Neubert A. (2000). "Competence in Language, in Languages, and in Translation". In B. Adab, C. Schäffner (eds), *Developing Translation Competence*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins, 3-18.
- Nord, C. (2005). "Training functional translators". In Tennent M. (ed), *Training for the New Millennium. Pedagogies for translation and interpreting*, Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins, 209-223.
- PACTE (2003). "Building a Translation Competence Model". In Alves F. (ed), *Triangulating Translation. Perspectives in process oriented research*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins, 43-66. <http://www.fti.uab.es/pacte/publicacions/Benjamins%202003.pdf>
- (2006). "An empirical-experimental study of translation competence". *2nd Conference IATIS 12-14th July 2006*. http://www.fti.uab.es/pacte/Ultimo_congresso/ultimo%20congresso.htm. http://www.fti.uab.es/pacte/Ultimo_congresso/Sudafrica/handout%20ENGLISH%20CAPE%20TOWN.pdf.
- Pym A. (2003). "Redefining Translation Competence in an Electronic Age. In Defence of a Minimalist Approach". In *Meta* v.48, n.4, 481-497. <http://www.erudit.org/revue/meta/2003/v48/n4/008533ar.html>. <http://www.tinet.org/~apym/online/competence.pdf>
- Schäffner C. (2000). "Running before Walking? Designing a Translation Programme at Undergraduate Level". In B. Adab, C. Schäffner (eds), *Developing Translation Competence*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins, 143-156.
- (2004). "Squaring the circle: The contribution of universities to the needs of the profession". <http://www.atc.org.uk/Schaeffner2004.ppt>
- Shreve G.M. (2002). "Knowing translation: cognitive and experiential aspects of translation expertise from the perspective of expertise studies". In Riccardi A. (ed), *Translation Studies: Perspectives on an Emerging Discipline*, Cambridge: Cambridge University Press, 150-171.
- Vessela I. (2005). "Competencias del traductor de actos jurídicos comunitarios desde una perspectiva funcionalista". *IV Conference on Training and Career Development in Translation and Interpreting*. <http://www.uem.es/web/fil/invest/publicaciones/web/red.htm>.